

УДК 342.9

МЕТОДОЛОГІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Олена КОРОТУН,

кандидат юридичних наук, докторант
Науково-дослідного інституту публічного права

АНОТАЦІЯ

У статті наводяться наукові погляди на проблемні питання методології юридичної науки, визначення та застосування методологічних підходів та методів наукового пізнання у процесі дослідження адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності. Здійснюється аналіз юридичної літератури, звертається увага, що виконання наукового дослідження вимагає наявності як теоретичних, так і методологічних підходів до об'єкта дослідження, які необхідні для роботи на теоретичному та емпіричному рівнях.

Дослідження адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності потребує наукового осмислення, яке не можливе без здійснення аналізу методологічної основи дослідження. З цією метою проаналізовано загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ, усі ці методи разом допомогли оцінити сучасний стан об'єкта дослідження.

Ключові слова: методологія, право, адміністративно-правове забезпечення, охорона, інтелектуальна власність.

METHODOLOGY OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION OF PROTECTION OF THE RIGHT OF INTELLECTUAL PROPERTY

Olena KOROTUN,

Candidate of Law Sciences,
Doctoral student of Research Institute of Public Law

SUMMARY

The article presents scientific views on the problem issues of the methodology of legal science, the definition and application of methodological approaches and methods of scientific knowledge in the process of research of the legal and administrative support for the protection of intellectual property rights. An analysis of legal literature is being carried out, attention is drawn to the fact that the implementation of scientific research requires the availability of both theoretical and methodological approaches to the research object that are necessary for work at the theoretical and empirical levels.

Investigation of the administrative and legal provision of the protection of intellectual property rights requires scientific reflection, which is not possible without an analysis of the methodological basis of the study. For this purpose general philosophical, general scientific and special methods of knowledge of legal phenomena are analyzed, all these methods together helped to assess the current state of the object of research.

Key words: methodology, law, administrative-legal provision, protection, intellectual property.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, ведення бізнесової діяльності суб'єктами господарювання різних форм власності, посилення конкурентної боротьби нерідко призводить до недобросовісної конкуренції та незаконного використання об'єктів права інтелектуальної власності, внаслідок чого порушуються права і законні інтереси правовласників об'єктів права інтелектуальної власності, законних користувачів, споживачів та інших учасників у сфері охорони прав інтелектуальної власності. У процесі реалізації цих положень провідну роль відіграють суб'єкти публічної адміністрації, які з урахуванням предмета і основного методу галузі адміністративного права, використовуючи спеціально-юридичні способи, форми і засоби впливу на поведінку і діяльність підпорядкованих учасників адміністративно-правових відносин у сфері охорони права інтелектуальної власності. Тому дослідження методології адміністративно-правового забезпечення охорони прав інтелектуальної власності у сукупності з іншими правовими явищами потребує застосування всього наявного в сучасній науці методологічного інструментарію юридичної науки, які дають змогу вирішити наукову проблему та досягти поставленого наукового завдання.

Актуальність теми дослідження полягає у розгляді сучасного методологічного інструментарію юридичної науки, який доцільно використовувати для дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності.

Стан дослідження. Питання методології сучасної юридичної науки, методологічних підходів та методів наукового пізнання у своїх працях досліджувало багато вітчизняних вчених, серед яких варто зазначити вчених, представників науки адміністративного права В.В. Галунька, С.В. Діденка, О.М. Єщук, В.К. Колпакова, М.І. Легенького, С.П. Познякова та ін. Проте питання дослідження методології адміністративно-правового забезпечення охорони прав інтелектуальної власності до цього часу в науці адміністративного права не розглядалося.

Ціллю і завданням статті є розгляд сучасного методологічного інструментарію юридичної науки, який доцільно використовувати для дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Ефективність охорони права інтелектуальної власності, діяльність господарюючих суб'єктів, що використовують об'єкти права інтелектуальної власності, постійно перебуває у полі зору публічних

органів управління. Межі адміністративно-правового забезпечення, яке матеріалізується у законодавчих актах нормативного характеру, не є сталими і постійно змінюються. При цьому публічне регулювання не зникає в умовах розвитку ринкових відносин, інтенсивної наукової творчої діяльності, внаслідок чого здійснюється використання широкого кола об'єктів права інтелектуальної власності, що підлягають охороні та захисту нормами адміністративного права, публічне регулювання набуває нових функцій, зокрема, щодо всебічного забезпечення охорони правовласників об'єктів права інтелектуальної власності.

Розширення сфер господарської діяльності, вихід значної кількості юридичних осіб різних форм власності і фізичних осіб – підприємців на міжнародні ринки товарів і послуг, які використовують об'єкти права інтелектуальної власності, вимагає узагальнення уже набутого як теоретичного, так і практичного досвіду. Порушення прав громадян і юридичних осіб у процесі проведення експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності, суб'єктивних прав правовласників у разі незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, негативно впливає не тільки на їх суб'єктивні права, але й на інтереси всього суспільства, значної частини учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності.

З огляду на зазначене є сенс розглянути наявну проблему з погляду методології права та відповідно до специфіки об'єкта дослідження.

Дослідження адміністративно-правового забезпечення охорони прав інтелектуальної власності потребує наукового осмислення, яке не можливе без дослідження методологічного інструментарію юридичної науки.

Потреба у розгортанні і систематизації знань призводить на найвищих стадіях розвитку науки до формування методології як особливості сфери наукового дослідження, яка призначена спрямувати науковий пошук [1, с. 4].

У спеціальній літературі ми знаходимо різні визначення терміна «методологія», який походить від грецьких слів «methobos» і «logos». Якщо «methobos» – це «шлях, дослідження, простежування» [2, с. 266], то «logos» – означає «поняття, думка, розум» [3, с. 346].

Відповідно до тлумаченого словника української мови термін «методологія» теж вживається у двох значеннях і позначений як «вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу; його філософська, теоретична основа; сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання» [4, с. 664].

Аналіз спеціальної літератури свідчить про різні наукові підходи до визначення терміна «методологія», що є як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій думці.

Разом із тим предмет методологічного аналізу права не може бути зведений лише процесу пізнання [5, с. 68]. На це звертають увагу С.Д. Гусарев та О.Д. Тихомиров, які під методологією розуміють систему методів пізнання і практики, тобто систему принципів, правил, прийомів, способів і засобів організації й побудови теоретичної і практичної діяльності, а також учення про цю систему, науковці включають методологію не тільки як пізнання, але і як методологію практичної діяльності [6, с. 68].

У наш динамічний час, в умовах дедалі більш ускладнених процесів суспільного розвитку, переплетення матеріальних і духовних, економічних та соціальних, політичних і правових чинників необхідно з винятковою увагою підходити до вивчення відповідних об'єктів, явищ і процесів, мати чітке уявлення про направлення дослідницького пошуку [7, с. 23].

У сфері правового регулювання права інтелектуальної власності у межах загальної теорії права теоретичні завдання спрямовані на виявлення й вивчення причин, зв'язків, залежностей, що дають змогу установити поведінку об'єкта, визначити й вивчити його структуру, характеристику на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання.

У результаті отриманих знань формують закони, розробляють теорію, перевіряють факти.

Теоретичні пізнавальні завдання формують таким чином, щоб можна було перевірити емпірично. При цьому процес пізнання вимагає концептуального підходу на основі певної методології, застосування певних методів, зумовлений предметом дослідження, передбачає використання різноманітних методів.

Свої погляди на наукове розроблення питань методології аналізу, також у залежності від предмета дослідження, звертали і звертають свою увагу представники науки адміністративного права. Треба зазначити, що тільки в останні роки вітчизняні вчені здійснили аналіз розвитку методології сучасної юридичної науки і наукових досліджень взагалі. Як підкреслює О.М. Єшук, методологія аналізу адміністративно-правової охорони має на меті сформувати чітке уявлення про направлення дослідницького пошуку в межах предметно-об'єктного кола зв'язків. Вона зазначає, що методологічні аспекти вивчення будь-якого явища, зокрема адміністративно-правової охорони, є фундаментом здійснення якісного, більш глибокого та перспективного віднайдення істинності в межах з'ясування сутності конкретного буття та основ його існування [8, с. 25]. На думку С.В. Діденка, наукове дослідження у сфері адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування зброї в Україні має бути системою понять, законів і теорій, які виведені в процесі цілеспрямованого пошуку істини на основі доказовості та відкриття нових питань у цій сфері. Основою наукового напрямку нашого дослідження є юридична наука, а також притаманні їй методи дослідження та технічні засоби їх здійснення [9, с. 42].

Методологія аналізу адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності передбачає застосування певних методів наукового пізнання. Зокрема, загальнонауковий діалектичний метод дає змогу розглянути правові явища та процеси в їх розвитку та взаємозв'язку, виявити основні тенденції розвитку та напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності.

Діалектичний метод – один із філософських методів, який дає змогу досліджувати особливості охорони права інтелектуальної власності, закономірності розвитку системи охорони та захисту суб'єктивних прав правовласників об'єктів інтелектуальної власності, взаємозв'язок та залежність її від адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності, що відбувається відповідно до загальних закономірностей розвитку суспільства, держави, права.

Метод абстрагування дав змогу виділити особливості адміністративно-правового забезпечення, відмежувати публічні відносини від приватноправових.

Загально-наукові методи (аналізу і синтезу) дають змогу комплексно дослідити правове регулювання управлінських відносин, межі регулювання публічних і приватних відносин. Порівняльно-правовий метод підлягає використанню у процесі дослідження вітчизняного законодавства і зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення. Застосування системно-структурного методу дає змогу з'ясувати внутрішню структуру системи контрольно-наглядових органів у сфері охорони інтелектуальної власності.

Методи моделювання та прогнозування, формально-юридичний метод можуть бути використані для розробки пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у досліджуваний сфері.

Для поглибленого вивчення адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності, окрім перелічених вище методів, характерним є метод правового регулювання, який передбачає використання певних юридичних засобів. Використовуючи необхідні засоби, право у сфері інтелектуальної власності ґрунтується на об'єктивних закономірностях, закріплених у ст. 41 Конституції України,

відповідно до якої кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [10]. Проте не кожен результат творчої діяльності стає об'єктом права інтелектуальної власності, а лише той, який відповідає встановленим вимогам закону, що, своєю чергою, передбачає встановлення прав і об'язків, ступінь визначеності охорони кожного з об'єктів права інтелектуальної власності та шляхи забезпечення охорони майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності, зміст визначається законом.

Правове регулювання – комплексна науково-юридична категорія і характеризується як правовий вплив на суспільні відносини, що здійснюється через систему (або за допомогою) юридичних засобів, способів, форм та методів з метою узгодження їх із потребами суспільства, забезпечення у ньому порядку та стабільності [11, с. 174].

Порівняльно-правовий метод варто використовувати для виявлення загальних тенденцій і закономірностей правового розвитку системи охорони інтелектуальної власності в різних державах, він дає змогу дослідити аналогічні або схожі інститути охорони об'єктів права інтелектуальної власності та на цій підставі запропонувати власні шляхи удосконалення законодавчого регулювання охорони інтелектуальної власності.

Як пише Ю.О. Баранова, «теоретичний рівень порівняльно-правових досліджень передбачає аналіз та оцінку даних, отриманих за допомогою емпіричного рівня досліджень. Оцінка результатів порівняльно-правового дослідження є, за своєю суттю, процесом суб'єктивним, однак її об'єктивізація є вимогою сучасного наукового пізнання» [12, с. 15].

Історико-правовий метод надає нам змогу виокремити правові закономірності виникнення та розвитку законодавчого забезпечення охорони інтелектуальної власності. На думку В.А. Юсупова, суть – відстеження процесу зміни предмета адміністративного права в історичній перспективі [13, с. 82].

Окрім того, в процесі дослідження застосовувалися й інші методи наукового пізнання на всіх рівнях методології сучасної науки, вибір та продуктивне використання яких залежить від конкретних завдань дослідження та особливостей об'єкта пізнання. Враховуючи, що в науці взагалі не має так званих «чистих» методів дослідження, для отримання нових знань, вирішення теоретичних і практичних питань адміністративно-правового забезпечення необхідне комплексне використання різних методів і підходів в їх єдності та взаємному доповненні [14, с. 100]. Також варто наголосити, що кожен метод розробляється в межах певної теорії, яка є його необхідною передумовою. Ефективність, сила кожного методу зумовлена змістовністю, глибиною, фундаментальністю теорії. Своєю чергою, метод розгортається в систему і використовується для подальшого заглиблення й розгалуження знання та його матеріалізації [15, с. 211].

Усі ці методи разом допомогли оцінити сучасний стан адміністративно-правового забезпечення охорони права інтелектуальної власності, виявити недоліки адміністративно-правового регулювання та сформулювати наукові пропозиції щодо їх усунення. Зокрема, враховуючи потребу у підвищенні ефективності охорони права інтелектуальної власності, слід звернути увагу на очевидні недоліки у побудові раціонального і ефективного механізму публічного управління, яке під впливом соціальних процесів не завжди спроможне адекватно реагувати на сучасні тенденції сучасного розвитку правової науки та практики.

Важливу роль у цьому процесі має відігравати проведення реформи адміністративного права, яке має бути спрямовано на забезпечення охорони прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності, їх взаємодії із суб'єктами публічної адміністрації, що потребує особливого підходу до вибору засобів і варіантів їх вираження. Це стосується і регулювання правовідносин, пов'язаних із порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності,

що потребує модернізації чинних та запровадження нових інститутів адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності.

Висновки. Враховуючи предмет нашого дослідження, яким є закономірності виникнення, функціонування та розвитку такого явища, як адміністративно-правове забезпечення охорони права інтелектуальної власності, поєднання різних методів дослідження дає змогу охарактеризувати закономірності розвитку такої публічної діяльності, в основу якої покладено охорону суб'єктивних прав правовласників, охорону прав та інтересів інших учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності.

Список використаної літератури:

1. Кохановский В.П. Философия и методология науки. Ростов-на-Дону, 1999. 576 с.
2. Краткая философская энциклопедия / Ред. Губский Е.Ф., Кораблева Г.В., Лутченко В.А., Москва: Изд-во «Прогресс», 1994. 576 с.
3. Современный словарь иностранных слов. Санкт-Петербург, Дует. Комета. 1994. 752 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та ред. В.Т. Бусел. Київ: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
5. Позняков С.П. Адміністративно-правове сприяння соціально-економічному розвитку в Україні: теоретико-методологічні засади: монографія. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2015. 502 с.
6. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посібник. Київ: Знання, 2005. 655 с.
7. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). 2-е изд. Москва: Аванта+, 2001. 560 с.
8. Єшук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2017. 396 с.
9. Діденко С.В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: дис. ... док. юрид. наук. Київ, 2016. 443 с.
10. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. 254к/ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
11. Дія права: інтегративний аспект: монографія / кол. авторів; відп. ред. Н.М. Онищенко. Київ: Юридична думка, 2010. 360 с.
12. Баранова Ю.О. Методологічні правила порівняльно-правових досліджень: автореф. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 24 с.
13. Юсупов В.А. Философия административного права: монография. Волгоград: Из-во Волгоградского института экономики, социологии и права, 2009. 220 с.
14. Пашинський В.Й. Методологічний інструментарій дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2017. Випуск 3/4. С. 98–102.
15. Галаган И.А. Административная ответственность граждан в СССР: Процессуальное регулирование. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1976. 198 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Коротун Олена Миколаївна – кандидат юридичних наук, докторант Науково-дослідного інституту публічного права

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Korotun Olena Mykolaivna – Candidate of Law Sciences, Doctoral student of Research Institute of Public Law

ladycourt809@gmail.com